

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

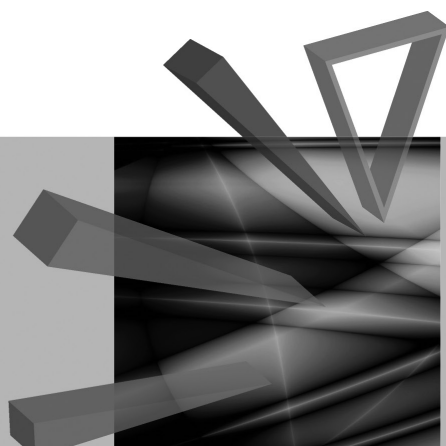
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 2



Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-404-2 (tom 2)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Wpływ integracji w ramach strefy euro na konkurencyjność gospodarki narodowej w ujęciu międzynarodowym w kontekście kryzysu	11
Michał Nowicki , Konkurencyjność Unii Europejskiej a kryzys zadłużeniowy strefy euro	22
Alina Nychyk , Problem rozszerzenia Unii Europejskiej na przykładzie Ukrainy	32
Anna Odrobina , Alianse technologiczne w międzynarodowej współpracy badawczo-rozwojowej	41
Paweł Pasierbiak , Ekonomiczne efekty utworzenia strefy wolnego handlu między Unią Europejską i Koreą Południową	52
Sławomir Pastuszka , Wpływ kryzysu gospodarczego na rozwój nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej	63
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , Stan i perspektywy rozwoju handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi UE i NAFTA	75
Bożena Pera , Wymiana handlowa towarami zaawansowanymi technologicznie w krajach Unii Europejskiej w okresie dekonjunkury gospodarczej (2007-2012)	87
Agnieszka Piasecka-Głuszak , Korzyści z wdrożenia <i>lean management</i> w polskich przedsiębiorstwach w dobie kryzysu – wyniki badań ankietowych.....	99
Waldemar Pierzchlewski , Koncepcje zarządzania formą walki z kryzysem w przedsiębiorstwie	112
Eugeniusz M. Pluciński , Idea wielu prędkości integracji europejskiej – mit czy konieczność? Wybrane aspekty w kontekście zarządzania kryzysem w Eurolandzie	118
Katarzyna Puchalska , Innowacyjność regionu a nakłady na działalność innowacyjną podmiotów z kapitałem zagranicznym.....	131
Lukasz Puślecki , Strategiczne aliane technologiczne w sektorze biofarmaceutycznym – aliane otwartych innowacji	141
Zdzisław W. Puślecki , O niestabilności cen żywności na współczesnym rynku globalnym	150
Magdalena Rudnicka , Globalne tendencje w handlu usługami	162
Piotr Rybicki , Integracja lokalnych rynków gospodarczych w odniesieniu do instytucji klastra gospodarczego	172
Jan Rymarczyk , Internacjonalizacja i globalizacja giełd papierów wartościowych.....	181

Jerzy Rymarczyk , Antykryzysowe działania Europejskiego Banku Centralnego.....	201
Paweł Sekuła , Analiza determinant bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Europie.....	211
Anna Skoczylas , Zewnętrzne determinanty innowacji w Polsce	221
Joanna Skrzypczyńska , Przyczyny braku kompromisu w Rundzie Rozwoju WTO	229
Przemysław Skulski , Wykorzystanie reklamy na międzynarodowym rynku uzbrojenia	237
Tadeusz Sporek , Znaczenie Indii i Chin w globalnej gospodarce.....	252
Ewelina Stachurska-Rak , Argentyński kryzys gospodarczy – scheda peronizmu	260
Michał Staszków , Parki naukowo-technologiczne - miejsce wsparcia innowacyjnego biznesu.....	269
Beata Stępień , Zarządzanie wartością dla klienta w przedsiębiorstwach polskich i międzynarodowych – teoria a wyniki badań empirycznych	278
Agnieszka Szańca , Rola międzynarodowego zarządzania zasobami ludzkimi w projektach wielokulturowych	289
Barbara Szymoniuk , Procesy integracyjne przedsiębiorstw w klastrach w warunkach spowolnienia gospodarczego.....	299
Alina Szypulewska-Porczyńska , Delegowanie pracowników w UE: zasady i analiza empiryczna	308
Paweł Śliwiński , Struktura rachunku finansowego w bilansie płatniczym a zaburzenia na rynku walutowym w Polsce w okresie 2000-2012	319
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , Polityka regionalna Unii Europejskiej i jej wpływ na kształtowanie zrównoważonego rozwoju regionu lubuskiego.....	329
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy w Unii Europejskiej.....	340
Maciej Walkowski , Dylematy Polski związane z potencjalnym uczestnictwem w europejskim projekcie unii bankowej	351
Zbigniew Wiktor , Wpływ światowego kryzysu na gospodarkę i politykę Chin. Czy można mówić o kryzysie w Chinach?	364
Marta Winiewicz-Bosy , Wpływ kryzysu na wyścigi konne na świecie.....	377
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , Jakość rządzenia w warunkach kryzysu	390
Marek Wróblewski , Aktywność pożyczkowa MFW wobec globalnego kryzysu finansowego.....	401
Waldemar Zadworny , Ocena efektywności systemu zarządzania środowiskowego według normy ISO 14001 w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego.....	413
Dominika Zenka-Podlaszewska , Rola zarządzania ryzykiem oraz przejrzystości w łańcuchach dostaw w złożonych warunkach gospodarowania.....	425

Wojciech Zysk , Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2011	435
Katarzyna Żukrowska , Czynniki integrujące i dezintegrujące rynki regionalne i globalne podczas dekonjunktury na przykładzie kryzysu 2008+ ...	446
Anna Żyła , Charakterystyka azjatyckiego modelu rozwoju gospodarczego w świetle teorii oraz doświadczeń krajów zaliczanych do pierwszej i drugiej generacji „azjatyckich tygrysów”	459

Summaries

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Impact of integration within the euro zone on the international competitiveness of the national economy in the context of the crisis	20
Michał Nowicki , Competitiveness of the European Union in the context of euro zone debt crisis	31
Alina Nychyk , The problem of the European Union enlargement on the example of Ukraine.....	40
Anna Odrobina , Technology alliance in international R&D cooperation.....	51
Paweł Pasierbiak , Economic effects of the European Union-South Korea free trade agreement.....	62
Sławomir Pastuszka , Impact of the economic crisis on the development of the new Member States of the European Union	74
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , State and growth prospects of foreign trade in agri-food products of the European Union and NAFTA	86
Bożena Pera , International trade of the European Union in high technology products during the economic downturn (2007-2012)	98
Agnieszka Piasecka-Głuszak , The benefits of implementing lean management in Polish enterprises in the era of crisis – survey results.....	111
Waldemar Pierzchlewski , Management conceptions as a form of a fight with a crisis in an enterprise	117
Eugeniusz M. Pluciński , The idea of “multi speed” of European integration: myth or necessity? Selected aspects in the context of the management of crisis within eurozone	130
Katarzyna Puchalska , Innovativeness of a region vs. expenditures on innovative activities of entities with foreign capital.....	140
Łukasz Puślecki , Strategic technology alliances in the biopharmaceutical industry – open innovation alliances	149
Zdzisław W. Puślecki , About the volatility of food prices in the modern global market	161
Magdalena Rudnicka , Global trends in services trade.....	171
Piotr Rybicki , Integration of local economic markets in relation to economic cluster institution	180

Jan Rymarczyk , Internationalization and globalization of stock exchanges ..	200
Jerzy Rymarczyk , Anti-crisis measures of the European Central Bank	210
Paweł Sekuła , An analysis of the determinants of foreign direct investment in Europe.....	220
Anna Skoczylas , International determinants of innovation in Poland.....	228
Joanna Skrzypczyńska , The reasons for the lack of compromise in the negotiations in the WTO Development Round	236
Przemysław Skulski , The use of advertisement on the international arms market	250
Tadeusz Sporek , The importance of India and China in the global economy.	259
Ewelina Stachurska-Rak , The economic crisis in Argentina – legacy of Peronism.....	268
Michał Staszaków , Science and technology parks – support for innovative business.....	277
Beata Stępień , Customer Value Management in Polish and international enterprises – the theory and empiric analysis outcome	288
Agnieszka Szańca , The role of international human resource management in multicultural projects	298
Barbara Szymoniuk , Integrational processes of enterprises in clusters in the conditions of economic downturn	307
Alina Szypulewska-Porczyńska , Posting of workers in the European Union: rules and empirical analysis.....	318
Paweł Śliwiński , Structure of financial account in the balance of payments and foreign exchange market disorders in Poland in the period from 2000 to 2012	328
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , European Union regional policy and its impact on the sustainable development of the Lubuskie region	339
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Authorised economic operator in the European Union	350
Maciej Walkowski , Polish dilemmas regarding a potential participation in the European banking union.....	363
Zbigniew Wiktor , The influence of the world crisis on the economy and policy of China. Is there a crisis in China?	376
Marta Wincewicz-Bosy , Impact of the crisis on horse racing in the world	389
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , The quality of governance in the conditions of the crisis.....	400
Marek Wróblewski , International Monetary Fund's lending activity towards the global financial crisis	412
Waldemar Zadworny , Assessment of effectiveness of Environmental Management System in accordance with ISO 14001 in enterprises of the Lublin Voivodeship.....	424

Dominika Zenka-Podlaszewska , The role of risk management and visibility in supply chains under complex economic conditions	434
Wojciech Zysk , International trade in services in the years 2004-2011	445
Katarzyna Żukrowska , Integrating and disintegrating factors of regional and global markets during the downturn of economy on the example of 2008+ crisis.....	458
Anna Żyła , Characteristics of the Asian model of economic development in the light of international relations theories and the economic experience of East Asian tigers	470

Marek Wróblewski

Uniwersytet Wrocławski

AKTYWNOŚĆ POŻYCZKOWA MFW WOBEC GLOBALNEGO KRYZYSU FINANSOWEGO

Streszczenie: Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) odgrywał jak dotąd znaczącą rolę w procesach stabilizacyjnych i sanacyjnych w czasie globalnego kryzysu finansowego w latach 2008-2013 w różnych regionach świata. Wydaje się, iż szczególnie istotna była pomoc finansowa udzielana przez organizację krajom doświadczającym różnych form destabilizacji ekonomicznej, wynikającej z globalnych turbulencji finansowych. MFW, realizując swoją statutową misję, wykorzystywał rozbudowaną paletę instrumentów pożyczkowych, starając się dostosować oferowaną pomoc do potrzeb i specyfiki beneficjentów. Ponadto, z uwagi na znaczący wzrost popytu na wsparcie kredytowe, MFW zwiększył swoje zasoby finansowe, a także przeprowadził proces modernizacji wykorzystywanych form pomocy pożyczkowej. W konsekwencji celem niniejszego opracowania jest próba zarysowania najważniejszych aspektów związanych z aktywnością pożyczkową MFW, w tym wskazanie na wykorzystywane obecnie instrumenty pomocowe w czasie kryzysu oraz skalę zrealizowanego wsparcia finansowego (w ujęciu wartościowym i geograficznym).

Słowa kluczowe: Międzynarodowy Fundusz Walutowy, pomoc pożyczkowa MFW, instrumenty pożyczkowe MFW, programy pomocowe MFW, MFW wobec globalnego kryzysu finansowego.

1. Wstęp

Trwający od 2008 roku¹ globalny kryzys finansowy implikował wystąpienie poważnych problemów ekonomicznych i społecznych, a także politycznych, zmuszając rządy wielu państw do podejmowania trudnych i niekiedy radykalnych decyzji. Tak rozległe załamanie, mające początkowo swoją genezę w sektorze finansowym, spowodowało następnie również wstrząsy w sferze realnej gospodarki, prowadząc w konsekwencji do zahamowania tempa wzrostu gospodarczego lub inicjacji uciążliwych zjawisk recesyjnych w wielu gospodarkach narodowych. Jednocześnie glo-

¹ Za umowną datę wybuchu globalnego kryzysu finansowego w niniejszym opracowaniu przyjęto rok 2008. W licznych opracowaniach naukowych przyjmuje się bowiem 15 września 2008 roku, kiedy upadłość ogłosił bank inwestycyjny Lehman Brothers, jako dzień wyznaczający symbolicznie moment wybuchu kryzysu.

balny kryzys finansowy w istotny i negatywny sposób wpłynął na sytuację w sferze finansów publicznych w licznych krajach doświadczających bezpośrednio lub pośrednio jego destrukcyjnych skutków, wywołując nawet w części przypadków kryzys zadłużenia, trudności z pozyskaniem zewnętrznego finansowania oraz ogólny spadek wiarygodności kredytowej. Znamienne także, iż różnego rodzaju turbulencje finansowe i ekonomiczne obserwowane były zarówno w krajach rozwiniętych (w których nastąpił sam wybuch kryzysu), jak i w krajach rozwijających się, powodując często narastanie silnych napięć wewnętrznych, a także wyraźną awersję inwestorów do ryzyka w otoczeniu zewnętrznym. W rezultacie można zauważyć, iż przedmiotowe załamanie zostało ujawnione w olbrzymiej skali z uwagi na postępującą integrację sfery ekonomicznej w ostatnich dekadach; dotknęło ono niemal wszystkich regionów świata, chociaż w różnym zakresie i wymiarze oraz z różną intensywnością. W konsekwencji wielowymiarowość globalnego kryzysu, a także niezwykle szybkie dyfuzje sektorowa i geograficzna negatywnych implikacji sprawiły, iż jest to obecnie jedno z najpoważniejszych wyzwań dla całej gospodarki światowej w nowym mileniu.

Z tego względu również międzynarodowe organizacje gospodarcze stanęły przed bardzo poważnym testem sprawności i efektywności działań operacyjnych, ponieważ kryzys wymuszał często konieczność intensyfikacji współpracy o charakterze ponadnarodowym. W tym kontekście wydaje się, iż szczególną rolę odgrywał w tym trudnym i newralgicznym okresie Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW), uznawany nadal za kluczową instytucję w instytucjonalnej architekturze gospodarki globalnej. To właśnie zakres i charakter misji określonej w dokumentach statutowych predestynowały MFW do podejmowania różnych działań stabilizacyjnych i sanacyjnych wobec obserwowanego załamania. W rezultacie, uwzględniając również wcześniejszą konstatację, zasadniczym priorytetem tego syntetycznego opracowania jest podjęcie próby zarysowania najważniejszych przejawów aktywności pożyczkowej MFW wobec globalnego kryzysu finansowego. Warto bowiem zwrócić uwagę na fakt, iż wskazana instytucja, pomimo licznych ocen krytycznych kierowanych wcześniej pod jej adresem, nadal posiada znaczący potencjał finansowy, organizacyjny oraz intelektualny, umożliwiającą podejmowanie określonych działań w wymiarze globalnym w tak ekstremalnych okolicznościach.

2. Instrumenty pożyczkowe MFW a globalny kryzys finansowy

Międzynarodowy Fundusz Walutowy wykazywał znaczącą aktywność pożyczkową niemal od początku wybuchu globalnego kryzysu finansowego, realizując w ten sposób zasadniczą misję, do której został powołany. Jeden z podstawowych bowiem priorytetów MFW, zdefiniowanych i wyeksponowanych w Statucie², wskazuje wyraźnie na konieczność podejmowania określonych działań operacyjnych przez orga-

² Articles of Agreements of the International Monetary Fund, www.imf.org (15.02.2013).

nizację, zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa i stabilności finansowej krajów członkowskich³. W rezultacie realizacja tego zasadniczego celu wymagała od przedmiotowej instytucji wykorzystania dostępnych zasobów organizacyjnych i finansowych do wdrażania w zagrożonych destabilizacją krajach specjalnych programów pomocowych (IMF – *Supported Programs*) lub też udzielania w innej formie doraźnego i prewencyjnego wsparcia finansowego. Warto dodać, iż MFW realizuje swój mandat wykonawczy także poprzez wsparcie konsultacyjne, doradcze i techniczne, ale to właśnie pomoc finansowa wydaje się jednak najbardziej kluczowa w czasie silnych turbulencji kryzysowych w krajach członkowskich⁴. Należy w tym miejscu także zauważyć, co prezentuje tabela 1, iż wsparcie finansowe MFW udzielane dotychczas w okresie kryzysu globalnego od 2008 roku obejmowało wykorzystanie rozbudowanej palety instrumentów finansowych. Część z tych narzędzi miała „standardowy” charakter i była wykorzystywana przez instytucję wielokrotnie wcześniej, część natomiast powstała w reakcji na kryzys i stanowiła próbę lepszego dostosowania pomocy finansowej do potrzeb jej beneficjentów.

W czasie obecnego załamania MFW wykorzystywał jak dotąd przede wszystkim promesy kredytowe (*Stand by Arrangements – SBA*), które zostały stworzone przez organizację już w 1952 roku i uznawane są nadal za główny instrument pomocowy dla krajów członkowskich. Mimo że pomoc w formie SBA wiąże się z koniecznością ponoszenia przez pożyczkobiorcę określonego kosztu, to jednak, jak podkreśla MFW, poziom oprocentowania takiego kredytu jest zwykle niższy aniżeli pozyskanie środków przez beneficjenta z innych źródeł prywatnych. Co ważne, w 2009 roku instytucja zmodernizowała konstrukcję tego instrumentu, czyniąc go bardziej elastycznym i przez to bardziej adekwatnym do potrzeb zainteresowanych tego rodzaju wsparciem krajów (zwiększono m.in. limity dostępnego wsparcia w ramach SBA, a także uproszczono warunki pozyskania tej formy pomocy). Kolejnym ważnym instrumentem „tradycyjnego” wsparcia finansowego MFW w analizowanym okresie były również Rozszerzone Udogodnienia Finansowe (*Extended Fund Facility – EFF*), które wykorzystuje się do wsparcia średnioterminowego programów pomocowych instytucji. EFF były adresowane zasadniczo do krajów odnotowujących trudności związane z sytuacją w bilansie płatniczym, ale wynikające z długoterminowych i strukturalnych słabości.

W katalogu dostępnych form finansowania MFW znalazła się również Elastyczna Linia Kredytowa (*Flexible Credit Line – FCL*). Jest to jednak instrument bezpośrednio już odpowiadający na wyzwania kryzysowe w gospodarce światowej oraz dedykowany krajom, które cechują generalnie zdrowe fundamenty gospodarki oraz prowadzenie wiarygodnej polityki ekonomicznej. Ma zatem charakter prewencyjny

³ E. Chrabonszczewska, *Międzynarodowy Fundusz Walutowy*, [w:] E. Łąźniewska, P. Deszczyński (red.), *Kompendium wiedzy o organizacjach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.

⁴ M. Wróblewski, *Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Bank Światowy wobec kryzysów finansowych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009.

i zabezpieczający na wypadek wystąpienia nieprzewidzianego wstrząsu finansowego. Jednocześnie FCL jest odnawialnym oraz raczej krótkoterminowym wsparciem dla zainteresowanych krajów, które cechują się zasadniczo relatywnie wysokim poziomem wiarygodności finansowej.

Istotnym instrumentem kryzysowego wsparcia finansowego MFW jest również potencjalnie Prewencyjna Linia Kredytowa (*Precautionary and Liquidity Line* – PLL). Ta forma pomocy została zaprojektowana dla tych krajów członkowskich, które również mają generalnie stabilne podstawy gospodarki narodowej (niekwalifikujących się jednak do otrzymania pomocy w ramach FCL), ale mogą odczuwać tymczasowe problemy w bilansach płatniczych. W swojej specyfikacji narzędzi pomocy kredytowej MFW określa ten instrument jako rodzaj swoistego ubezpieczenia zapewniającego utrzymanie stosownej płynności finansowej w warunkach wystąpienia szoku zewnętrznego (regionalnego lub globalnego). Jest to również typowy instrument pomocy krótkoterminowej (zwykle obejmuje 6-miesięczny okres wsparcia lub też alternatywnie może być dostępny na okres od roku do 2 lat)⁵. Dodatkowo, jako narzędzie specjalnej interwencji, MFW stworzył Instrument Szybkiego Finansowania (*Rapid Financing Instrument* – RFI), który stanowi formę pomocy dla krajów wymagających nagłego wsparcia z uwagi na nierównowagę bilansu płatniczego, bez konieczności jednak implementacji pełnego programu pomocowego MFW.

Ponadto należy zwrócić uwagę, iż w dotychczasowym okresie kryzysu instytucja korzystała aktywnie z instrumentów pomocy finansowej na zasadach preferencyjnych (bez pobierania odsetek od udostępnionych środków) wobec najbardziej potrzebujących i najbardziej wrażliwych na zewnętrzne wstrząsy krajów. W styczniu 2010 roku MFW wprowadził do katalogu dostępnych narzędzi pożyczkowych specjalny fundusz wspierający wskazaną grupę państw (*Poverty Reduction and Growth Trust* – PRGT), który zastąpił wcześniej wykorzystywany mechanizm (*Poverty Reduction Growth Facility* – PRGF), oferując w ten sposób nowe formy uprzywilejowanego finansowania beneficjentów. Fundusz PRGT udostępniał środki finansowe w ramach: Rozszerzonych Udogodnień Kredytowych (*Extended Credit Facility* ECF), specjalnych promes (*Stand-By Credit Facility* – SCF) oraz szybkiego wsparcia kredytowego (*Rapid Credit Facility* – RCF)⁶.

Można zatem zauważyć, że MFW podejmował konkretne prace zmierzające do wykreowania bardziej adekwatnych do obserwowanej sytuacji narzędzi pożyczkowych, a sama paleta dostępnych form wsparcia kredytowego podlegała systematycznej reformie. Z dostępnych obecnie ośmiu instrumentów finansowych, co prezentuje tabela 1, aż 6 zostało stworzonych w okresie 2009-2011 właśnie jako bezpośrednia reakcja na globalny kryzys finansowy. Ważne również jest to, że nawet

⁵ Lending by the IMF, IMF, www.imf.org (10.03.2013).

⁶ P. Gąsiorowski (red.) i in., *Międzynarodowy Fundusz Walutowy w reakcji na światowy kryzys finansowy i gospodarczy*, raport prezentowany podczas seminarium w dniu 20.11.2012 roku w cyklu Seminarium Instytutu Ekonomicznego NBP, <http://www.nbp.gov.pl/> (15.03.2013).

Tabela 1. Aktywne główne instrumenty kredytowe MFW w 2012 roku

Rodzaj instrumentu	Cel wykorzystania	Poziom wsparcia	Okres spłaty obligatoryjny (w latach)
<i>Transze kredytowe (Credit Tranches)</i>			
SBA* (1952 r.)	wsparcie w przypadku krótkoterminowych trudności w bilansie płatniczym	200% kwoty** rocznie, 600% kwoty jako wartość skumulowana	3¼ - 5
EFF* (1974 r.)	długoterminowa pomoc strukturalna w odniesieniu do równoważenia bilansu płatniczego	100% kwoty rocznie, 300% kwoty jako wartość skumulowana	4½ - 10
FCL* (2009 r.)	łagodzenie potencjalnych lub faktycznych napięć bilansu płatniczego	bez limitu w dostępie, wysokość wsparcia przyznawana indywidualnie	3¼ - 5
PLL* (2011 r.)	łagodzenie potencjalnych lub faktycznych napięć bilansu płatniczego (kraje niespełniające wymogów FCL)	250% kwoty na ½ roku z możliwością zwiększenia do 500% przy akceptacji 1-2 lata, 1000% kwoty jako wartość skumulowana	3¼ - 5
<i>Specjalne udogodnienia (Special Facilities)</i>			
RFI* (2011 r.)	szybka pomoc finansowa w przypadku pilnych potrzeb wynikających z problemów bilansu płatniczego	50% kwoty rocznie, 100% jako wartość skumulowana	3¼ - 5
<i>Ułatwienia dla krajów o niskim dochodzie (Poverty Reduction and Growth Trust)</i>			
ECF* (2010 r.)	średnioterminowa pomoc dla krajów ze strukturalnymi problemami bilansów płatniczych	100% kwoty rocznie, 300% jako wartość skumulowana	5½ - 10
SCF* (2010 r.)	krótkoterminowe wsparcie dla łagodzenia napięć w bilansie płatniczym	100% kwoty, 300% jako wartość skumulowana	4-8
RCF* (2010 r.)	szybka pomoc finansowa bez konieczności realizacji programu pomocowego	25-50% kwoty rocznie, 75%-100% jako wartość skumulowana	5½ - 10

* Pełne nazwy instrumentów finansowych: SBA – *Stand-by Arrangements*, EFF – *Extended Fund Facility*, FCL – *Flexible Credit Line*, PLL – *Precautionary and Liquidity Line*, RFI – *Rapid Financing Instrument*, ECF – *Extended Credit Facility*, SCF – *Stand-by Credit Facility*, RPC – *Rapid Credit Facility*.

** Termin „kwota” oznacza udział członkowski w zasobach MFW.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: IMF Annual Report 2012: Working together to support global recovery, IMF, Washington D.C. 2012.

„tradycyjne” narzędzia pożyczkowe uległy znaczącej modyfikacji. W rezultacie oferowana pomoc finansowa stała się bardziej dostępna dla wymagających wsparcia krajów, co w okresie silnych turbulencji finansowych było niezwykle ważne w procesach stabilizacyjnych i sanacyjnych. Wydaje się zatem, iż MFW, krytykowany wielokrotnie wcześniej (podczas poprzednich kryzysów finansowych w latach 90. XX i na początku XXI w.) za utrzymywanie znaczących barier w dostępie do swoich zasobów, w tym zwłaszcza za rozbudowaną „warunkowość” pomocy, wdrożył reformę przynoszącą odczuwalne skutki w zakresie ułatwień w procesie uzyskiwania wsparcia finansowego instytucji oraz wydatnie poprawił związaną z tym szybkość własnej reakcji na zachodzące zmiany w otoczeniu zewnętrznym. Warto dodać, iż MFW, co sam wyraźnie eksponuje, wyeliminował strukturalne kryteria udzielania pomocy (*Structural Performance Criteria*) we wszystkich formach pomocy kredytowej dostępnej w okresie globalnego kryzysu finansowego. Wprawdzie przemiany strukturalne będą nadal częścią programów pomocowych instytucji, ale znacznie większą wagę konstrukcja tych strategii będzie przykładła do tych sfer gospodarek narodowych krajów członkowskich, które są kluczowe dla przezwyciężenia problemów kryzysowych⁷. Ponadto za nowy atrybut pomocy finansowej MFW, szczególnie widocznej w programach pomocowych najbiedniejszych i najbardziej wrażliwych na skutki załamania krajów, można uznać dodatkowe działania oraz środki koncentrujące się na zapewnieniu szerszej ochrony socjalnej ludności.

W rezultacie aktywna pomoc finansowa w czasie globalnego kryzysu finansowego wymagała również od MFW podjęcia działań umożliwiających zwiększenie zasobów finansowych instytucji. W 2010 roku na szczycie G-20 w Londynie została podjęta decyzja, przy aprobachie społeczności międzynarodowej, o znaczącym powiększeniu zdolności pożyczkowych organizacji do 750 mld USD⁸. Ponadto na lata 2009-2014 przewidziano zwiększenie pomocy kryzysowej dla najuboższych państw do 17 mld USD. Wydaje się zatem, iż w ten sposób MFW został przygotowany lepiej, aniżeli we wcześniej odnotowywanych epizodach załamania finansowych w gospodarce światowej, do udzielania realnego i bardziej elastycznego wsparcia finansowego krajów członkowskich doświadczających negatywnych skutków globalnego kryzysu finansowego.

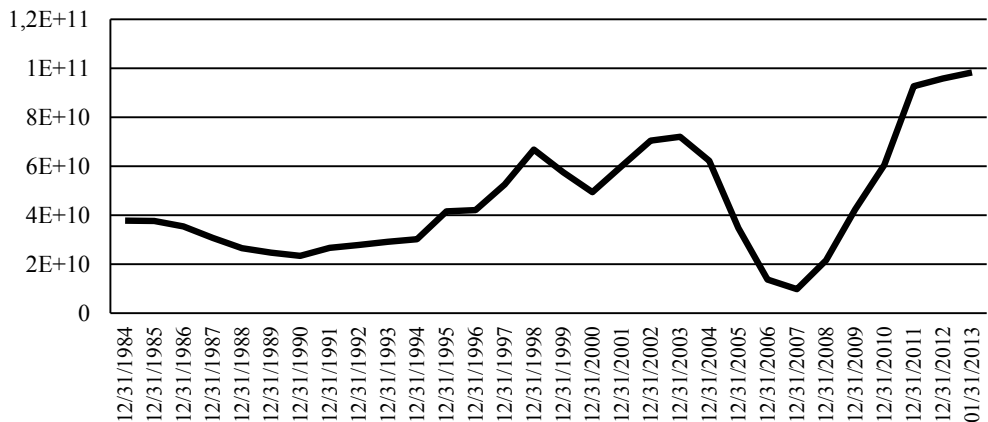
3. Aktywność pożyczkowa MFW w czasie globalnego kryzysu finansowego

Międzynarodowy Fundusz Walutowy wykazywał znaczącą aktywność pożyczkową w czasie globalnego kryzysu finansowego, wykorzystując różne instrumenty wsparcia, oparte na powiększonych w dużym stopniu zasobach środków kredytowych. Warto

⁷ IMF's Response to the Global Economic Crisis, A Factsheet, IMF, www.imf.org, 10.03.2013.

⁸ M. Wróblewski, *Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Bank Światowy wobec kryzysów finansowych*, [w:] E. Łązniewska, P. Deszczyński (red.), *Kompendium wiedzy o organizacjach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.

zauważyć, na co wskazuje przebieg krzywej na wykresie (rys. 1), iż skala zaangażowania finansowego MFW w pomoc krajom członkowskim osiągnęła w kryzysowym okresie 2008-2013 nienotowany dotąd poziom, odwracając tym samym wcześniejszy trend odzwierciedlający wyraźny spadek zainteresowania pomocą finansową instytucji. Od 2003 roku widoczne było bowiem systematyczne zmniejszenie popytu na środki MFW, co można przede wszystkim wiązać z relatywnie dobrą wówczas koniunkturą w gospodarce światowej, a także silną i zdecydowaną kontestacją wcześniejszej aktywności pożyczkowej organizacji, w tym zwłaszcza wspomnianej już „warunkowości” programów wsparcia, wyrażającej się nadmiernie rozbudowanymi kryteriami uzyskania pomocy finansowej MFW. W konsekwencji w 2007 roku przedmiotowa organizacja zanotowała najniższy poziom w ujęciu wartościowym udzielonych kredytów. Pojawiające się wtedy opinie różnych środowisk wyrażały poważne wątpliwości odnoszące się wręcz do celowości dalszego funkcjonowania MFW oraz możliwości realizacji przez tę instytucję jej podstawowej misji. Jednak wybuch globalnego kryzysu finansowego w zasadniczy i radykalny sposób indukował ponownie olbrzymi wzrost popytu na pomoc kredytową MFW w różnych regionach świata. W konsekwencji od 2008 roku obserwowano spektakularny wzrost aktywności pożyczkowej organizacji, związanej z ekspansją akcji kredytowej MFW, będącej reakcją na globalny kryzys finansowy, którego kumulacją był jak dotąd rok 2013 (na początku 2013 roku wartość udzielonych przez instytucję pożyczek wzrosła niemal dziesięciokrotnie w porównaniu z poziomem minimum z 2007 roku).



Rys. 1. Łączna aktywność kredytowa MFW w latach 1984-2012 (w SDR)*

* Dostępne w zasobach sprawozdawczych dane w formie zagregowanej (łącznie dla wszystkich członków MFW) odnośnie do aktywności kredytowej instytucji obejmują tylko okres 1984-2013, jednakże również we wcześniejszych okresach MFW udzielał systematycznie wsparcia finansowego krajom członkowskim.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Total IMF Credit Outstanding for all members from 1984-2013, www.imf.org, 10.03.2013.

MFW intensywnie dostarczał krajom członkowskim środków finansowych w formie różnych instrumentów kredytowych w kryzysowym okresie 2008-2013. Wsparcie pożyczkowe najczęściej przybierało postać instrumentów typu SBA (łącznie 19 porozumień), ale znaczący udział w całym portfelu pomocowym miały również instrumenty bezpośrednio przygotowane na potrzeby kryzysowe – ECF i SCF (łącznie 14 porozumień). Pozostałe natomiast instrumenty zostały wykorzystane dotychczas w mniejszym zakresie.

Tabela 2. Pomoc pożyczkowa MFW w czasie globalnego kryzysu finansowego – wybrane przykłady (w mln SDR, stan na 28.02.2013)

Kraj	Rodzaj instrumentu pożyczkowego	Data inicjacji instrumentu	Data wygaśnięcia instrumentu	Kwota uzgodniona (<i>amount agreed</i>)	Kwota wykorzystana (<i>amount drawn</i>)
1	2	3	4	5	6
Afryka					
Burundi	ECF	27.01.2012	26.01.2015	30,00	10,00
Dżibuti	ECF	17.09.2008	31.05.2012	22,26	22,26
Kenia	SCF	31.01.2011	30.01.2014	488,52	344,68
Maroko	PLL	03.08.2012	02.08.2014	4117,40	0,00
Mauretania	ECF	15.03.2010	30.06.2013	77,28	66,24
Mozambik	ESF	30.06.2009	28.06.2010	113,60	113,60
Seszele	EFF	23.12.2009	22.12.2013	26,40	19,80
	SBA	14.11.2008	22.12.2009	17,60	11,00
Azja i Pacyfik					
Mongolia	SBA	01.04.2009	01.10.2010	153,30	122,64
Wyspy Salomona	ECF	07.12.2012	06.12.2015	1,04	0,15
	SCF	06.12.2011	05.12.2012	5,20	0,00
	SCF	02.06.2010	01.12.2011	12,48	12,48
Sri Lanka	SBA	24.07.2009	24.07.2012	1653,60	1653,60
Europa					
Bośnia i Hercegowina	SBA	26.09.2012	25.09.2014	33820	101,36
Grecja	EFF	15.03.2012	14.03.2016	23785,30	4197,30
	SBA	09.05.2010	14.03.2012	26432,90	17541,80
Irlandia	EFF	16.12.2010	15.12.2013	19465,80	16543,43
Islandia	SBA	08.11.2008	31.08.2011	1400,00	1400,00
Kosowo	SBA	27.04.2012	12.26.2013	90,97	78,22
	SBA	21.07.2010	20.01.2012	92,66	18,76
Łotwa	SBA	23.12.2008	22.12.2011	1521,63	982,24
Macedonia	PLL	19.01.2011	18.01.2013	413,40	197,00
Portugalia	EFF	20.05.2011	19.05.2014	23742,00	19126,00
Rumunia	SBA	31.03.2011	30.03.2013	3090,60	0,00
	SBA	04.05.2009	30.03.2011	11443,00	10569,00
Ukraina	SBA	28.07.2010	27.09.2012	10000,00	2250,00
	SBA	05.11.2008	27.07.2010	11000,00	7000,00
Węgry	SBA	06.11.2008	05.10.2010	10537,50	7637,00

1	2	3	4	5	6
Ameryka Łacińska i Karaiby					
Haiti	ECF	21.07.2010	20.07.2013	40,95	31,12
St. Kitts and Nevis	SBA	27.07.2011	26.07.2014	52,51	43,10
Bliski Wschód i Azja Centralna					
Afganistan	ECF	14.11.2011	13.11.2014	85,00	24,00
Armenia	EFF	28.06.2010	27.06.2013	133,40	106,80
	ECF	28.06.2010	27.06.2013	133,40	105,00
	SBA	06.03.2009	27.06.2010	553,60	350,43
Gruzja	SBA	11.04.2012	10.04.2014	125,00	125,00
	SCF	11.04.2012	10.04.2014	125,00	125,00
	SBA	15.09.2008	14.01.2011	747,10	577,10
Irak	SBA	24.02.2010	23.02.2013	2376,80	1069,56
Jemen	ECF	30.07.2010	04.04.2012	243,50	34,79
Kirgizja	ECF	20.06.2011	19.06.2014	66,60	38,06
	ESF*	10.09.2008	09.01.2010	66,60	33,30
Pakistan	SBA	24.11.2008	30.09.2011	7235,90	4936,04
Tadżykistan	ECF	21.04.2009	09.05.2012	104,40	104,40

* Instrument w postaci ułatwień kredytowych wobec szoków zewnętrznych (*Exogenous Shocks Facility* – ESF) został zastąpiony w 2010 roku przez SCF.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: IMF Members' Financial Data by Country, IMF, www.imf.org (15.03.2013).

Należy wyeksponować fakt, iż MFW prowadził w dotychczasowym okresie kryzysu działalność pożyczkową w wymiarze globalnym. Jak wskazują dane zawarte w tabeli 2, w zasadzie w każdym regionie świata można znaleźć beneficjentów pomocy instytucji, która miała związek z różnymi problemami wynikającymi z negatywnych skutków załamania finansowego. Co ważne, w przedmiotowej tabeli zostały zaprezentowane te przypadki wsparcia finansowego MFW, które organizacja sama łączy (i wskazuje) bezpośrednio z pomocą kryzysową. W okresie między rokiem 2008 a chwilą obecną, tj. stan na marzec 2013, MFW uzgodnił z poszczególnymi krajami członkowskimi różne formy porozumień kredytowych na kwotę niemal 160 mld SDR. Ponadto warto dodać, biorąc pod uwagę dane zawarte w tabeli 3, że jak dotąd trzy kraje uzyskały jeszcze specjalną pomoc prewencyjną i „wyprzedzającą”, niewskazaną w tabeli 2 z uwagi na jej specyficzny charakter, w formie elastycznej linii kredytowej.

Znamienne jednak, iż wsparcie instytucji w dominującym zakresie zostało udzielone przede wszystkim krajom europejskim, zwłaszcza państwom strefy euro. Z całej puli środków Europa uzyskała w okresie 2008-2013 około 90% udzielonej pomocy finansowej MFW (dla porównania: Bliski Wschód i Azja Centralna – ok. 6%; Afryka – ok. 3%; Azja i Pacyfik – ok. 1%; Ameryka Łacińska i Karaiby – poniżej 1%). Należy w tym kontekście zauważyć, iż w czasie tzw. pierwszej fali kryzysu, tj. w latach 2009-2010, instytucja musiała wspierać zasadniczo europejskie rynki

Tabela 3. Pomoc MFW w formie elastycznej linii kredytowej w latach 2009-2013 (mln SDR)

Kraj	Rodzaj instrumentu pożyczkowego	Data inicjacji instrumentu	Data wygaśnięcia instrumentu	Kwota uzgodniona (<i>ammount agrred</i>)	Kwota wykorzystana (<i>ammount drawn</i>)
Kolumbia	FCLC	06.05.2011	05.05.2013	3870,00	0,00
	FCLC	07.05.2010	05.05.2011	2322,00	0,00
	FCLC	11.05.2009	06.05.2010	6966,00	0,00
Meksyk	FCLC	30.11.2012	29.11.2014	47292,00	0,00
	FCLC	10.01.2011	29.11.2012	47292,00	0,00
	FCLC	25.03.2010	09.01.2011	31528,00	0,00
Polska	FCLC	18.01.2013	17.01.2015	22000,00	0,00
	FCLC	21.01.2011	17.01.2013	19166,00	0,00
	FCLC	02.07.2010	20.01.2011	13690,00	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: IMF Members' Financial Data by Country, IMF, www.imf.org (15.03.2013).

wschodzące (m.in. Łotwę, Ukrainę i Węgry), natomiast w kolejnym okresie wsparcia wymagały przede wszystkim kraje strefy euro (m.in. Grecja, Irlandia, Portugalia)⁹. Warto zauważyć, iż zwłaszcza Grecja, z uwagi na realną groźbę bankructwa, wymagała poważnego i wieloetapowego wsparcia finansowego. Ponadto kryzys zadłużeniowy w Europie nieustannie kreuje kolejne zagrożenia. W marcu 2013 roku kolejny kraj strefy euro – Cypr, przeżywał silne turbulencje finansowe i został zmuszony do poszukiwania zewnętrznego wsparcia finansowego, w którego przygotowaniu również partycypował MFW.

Należy zatem podkreślić, że instytucja w czasie globalnego kryzysu finansowego stanowiła do chwili obecnej kluczowe dla wielu krajów, zwłaszcza państw europejskich, źródło pomocy finansowej. W warunkach utrzymującej się niepewności na rynkach finansowych, a także ogólnego spadku wiarygodności kredytowej państw doświadczających różnych przejawów destabilizacji ekonomicznej w analizowanym okresie, wsparcie MFW było często jedyną dostępną, chociaż niepozbawioną wad formą pomocy. Z tego względu w części przypadków wsparcia kryzysowego organizacja również odgrywała poniekąd rolę *quasi-pożyczkodawcy* ostatniej instancji. W tym kontekście warto nadmienić, że w okresie obecnego kryzysu paradoksalnie uległ znaczącej poprawie ogólny wizerunek MFW. W raporcie Niezależnego Biura Ocen (Independent Evaluation Office – IEO) z 2013 roku sformułowano

⁹ M. Wróblewski, *Międzynarodowy Fundusz Walutowy wobec kryzysu finansowego w Europie*, [w:] J. Rymarczyk, M. Domiter, W. Michalczyk (red.), *Handel i inwestycje w semi-globalnym otoczeniu*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 267 (t. 2), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2012, s. 333-344.

taką opinię na podstawie wielu badań empirycznych, eksponując wzrost wiarygodności, elastyczności i efektywności działań instytucji, w tym także aktywności kredytowej, w percepcji pożyczkobiorców¹⁰.

4. Podsumowanie

Zaprezentowane w niniejszym syntetycznym opracowaniu fakty oraz konkretne dane wskazują na znaczącą aktywność pożyczkową MFW w czasie globalnych turbulencji finansowych w latach 2008-2013. Instytucja podejmowała zróżnicowane działania zmierzające do udzielania wsparcia kredytowego krajom członkowskim wymagającym implementacji programów stabilizacyjnych i naprawczych, a także oferowała pomoc zorientowaną na zabezpieczenie odpowiedniej płynności finansowej beneficjentów. Sama partycypacja MFW w finansowaniu strategii sanacyjnych kreowała często zwiększenie wiarygodności pożyczkobiorców doświadczających ostrych form załamania finansowego. Co ważne, instytucja, opierając się na poprzednich doświadczeniach walki z kryzysami finansowymi (będąc wcześniej wielokrotnie krytykowana), wdrożyła szereg reform umożliwiających lepsze dostosowanie oferowanej pomocy do potrzeb pożyczkobiorców. Wydaje się zatem, iż pomoc kredytowa MFW w czasie obecnego globalnego kryzysu finansowego, przy pełnej świadomości jej ograniczeń i ułomności strukturalnych, odgrywała jednak dotychczas pozytywną rolę w procesach stabilizacyjnych i naprawczych.

Literatura

- Articles of Agreement of the International Monetary Fund, IMF, www.imf.org.
- Chrabonszczewska E., *Międzynarodowy Fundusz Walutowy*, [w:] Łaźniewska E., Deszczyński P. (red.), *Kompendium wiedzy o organizacjach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.
- Gąsiorowski P. (red.) i in., *Międzynarodowy Fundusz Walutowy w reakcji na światowy kryzys finansowy i gospodarczy*, raport prezentowany podczas seminarium w dniu 20.11.2012 roku w cyklu Seminarium Instytutu Ekonomicznego NBP, http://www.nbp.gov.pl/home.aspx?f=/badania/seminaria_2012.htm.
- IMF Annual Report 2012: Working together to support global recovery, Washington D.C. 2012.
- IMF Members' Financial Data by Country, IMF, www.imf.org.
- IMF's Response to the Global Economic Crisis, A Factsheet, IMF, www.imf.org.
- Łaźniewska E., Deszczyński P. (red.), *Kompendium wiedzy o organizacjach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.
- Lending by the IMF, IMF, www.imf.org.
- The Role of the IMF as Trusted Advisor, IEO and IMF, 2013.
- Total IMF Credit Outstanding for all members from 1984-2013, IMF, www.imf.org.
- Wróblewski M., *Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Bank Światowy wobec kryzysów finansowych*, [w:] Łaźniewska E., Deszczyński P. (red.), *Kompendium wiedzy o organizacjach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.

¹⁰ The Role of the IMF as Trusted Advisor, IEO and IMF, 2013.

Wróblewski M., *Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Bank Światowy wobec kryzysów finansowych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009.

Wróblewski M., *Międzynarodowy Fundusz Walutowy wobec kryzysu finansowego w Europie*, [w:] Ry-marczyk J., Domiter M., Michalczyk W. (red.), *Handel i inwestycje w semi-globalnym otoczeniu*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 267, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2012.

INTERNATIONAL MONETARY FUND'S LENDING ACTIVITY TOWARDS THE GLOBAL FINANCIAL CRISIS

Summary: International Monetary Fund (IMF) has been playing a very important role in the stabilization and recovery processes during the ongoing global financial crisis between 2008 and 2013. It seems that the lending activity of the institution was the most important for countries experiencing different forms of economic distress. IMF trying to meet its strategic goals and mission has been using an extended kinds of lending instruments in order to adjust financial support to the beneficiaries' needs. Furthermore IMF had to increase the total value of its financial resources to meet a high demand for lending instruments and reformed available credit tools to be more efficient as a "lender of last resort". As a consequence the main research aim of the presented paper is an attempt to characterize the most important and crucial aspects of the IMF lending activity during the crisis, in particular to present and analyze currently used financial instruments and the scale of the IMF lending operations (in terms of geographical and value scope).

Keywords: International Monetary Fund, IMF crisis lending, IMF lending instruments, IMF aid instruments, IMF response to the global financial crisis.